

Utrikesdebatt i ängslan

I sitt arbete "Fredens anatomi" skriver Reves att alla småstater i utrikespolitiken uppträder som prosituerade. Det är en orimlig överdrift. Men att det är svårt att på en gång vara svag och uppriktig får man ofta belägg på. Den svenska utrikesdebatten under senaste tid är ett gott exempel.

Efter förra världskriget skrev de svenska tidningsmännen fritt och ohämmat om internationella förhållanden. Främst riktades angrepp mot två länder: Frankrike för dess politik mot Tyskland, Sovjetunionen för dess diktatur och världsrevolutionära strävanden. Bland de främsta, nu avlidna tidningsmän som verkade på denna linje var Segerstedt, Stridsberg och Engberg. Man sparade icke på starka ord: Poincaré och hans män betecknades som galningar och banditer, den ryska regimen som ett bödels- och rövarevälde, dömt att snart falla samman. Den mäsrande tonen och de förolämpande uttrycken finns det visade anledning att sakna; de visade alltför stor tilltro till den skrivandes profetiska förmåga och alltför stor iver att rycka tyrannerna i skägget. Men själva friheten i debatten var ett värde.

Med nazismen och dess segrar gjorde oro och fruktan för främmande makter sitt intåg i svensk utrikespolitisk debatt. Det gällde att vara försiktig, att icke reta diktatorn i söder till ett lynnesutbrott som kunde betyda invasion, att stödja de styrandes neutralitetspolitik genom en låtsad likgiltighet för utgången av kriget. Många följde den av regeringen utgivna parollen, åtskilliga med komprometterande entusiasm. Faran för att pressens hållning skulle leda den svenska opinionen att godta eller rent av gilla nazismen var emellertid ringa. Dels bröt en del tidningar helt med den officiella försiktighetslinjen, dels inträffade händelser — övergreppen i Norge och Danmark, Förenta nationernas fasta motstånd — som mer än någon propaganda motverkade nazismens gifter, dels och framför allt blev den tyska segerperioden så kort att en allmän anda av défaitism eller nazistvärdighet inte hann uppstå. Hade Tyskland under tio år bevarat den ställning det ägde på sommaren 1940, skulle utomordentliga risker ha förelegat för en djupgående och farlig förändring i det svenska folkets inställning.

Ängslan och försiktigheten från krigsåren präglar emellertid fortfarande en stor del av pressen, trots det förändrade läget. Som alltid kommer tendensen till undfallenhet fram i förhållandet till den makt som är mest intolerant, som starkast reagerar mot kritiska uttalanden. Därför har Ryssland i ett stort antal organ fått samma helgade plats som under åren 1940—1943 tillkom Tyskland. Ur en synpunkt ter sig detta omotiverat även med hänsyn till de agerandes egen läggning. Kriget är slut, och någon akut krigsfara föreligger efter allt att döma icke; det finns alltså inte skäl att vara så ängslig. Ur en annan synpunkt är den starka anpassningen farligare nu än förr. Sannolikheten talar för att ett läge ungefär samma som det nu föreliggande kommer att råda under lång tid; även den som hoppas på och räknar med en fredlig avveckling av spänningen mellan väster och öster måste utgå från att många och svåra konflikter kommer att uppstå innan denna avveckling blir verklig. Tendensen till mörkläggning och orolig tystnad hotar därför icke blott att skapa en oklar och förvanskad bild av läget, utan även att på lång sikt snedvrider många utrikespolitiska perspektiv.

Hur stark denna tendens är framgår redan av sättet att skildra och diskutera förhållandena inom de stridiga stormakterna. Från Ryssland kommer, huvudsakligen på grund av den ryska oviljan mot in-

syn, jämförelsevis få meddelanden; de som kommer får gärna den idylliserande och verklighetsfrämmande karaktär, den inriktning på specialiteter utanför politiken som man så väl känner från andra moderna diktaturer. Diskussion rörande den ryska regimen undviks, och denna regim tecknas rent av som en något egenartad form av demokrati; man jämföre de socialdemokratiska talarernas och skribenternas tystnad i ämnet i årets valstrid med den friska kritik av den kommunistiska diktaturen som var självfallen för tjugu år sedan. Meddelanden, som helt naturligt ofta förses med kritiska kommentarer, kommer däremot i massa från de anglosachsiska länderna; en självklar följd av pressens inriktning på nyhetsförmedling är att dessa länders ekonomiska svårigheter, strejker och politiska strider ingående skildras, medan det föga talas om deras höga sociala och kulturella standard och deras fria samhällsliv. En okunnig läsare kan därför lätt få det intrycket att England och USA utmärks av inre motsättningar, övergrepp och olösliga svårigheter, medan Ryssland är ett land med frihet, allmänt västånd och allmän trivsel.

När det gäller utrikespolitiken framträder den berörda tendensen än klarare. Värderingar och ställningstaganden avstår man från i den mån icke anledning finns att uttrycka sin glädje och tacksamhet inför någon åtgärd eller något uttalande som tyder på begränsning av den ryska expensionspolitiken eller tillfälle uppstår att säga en gemenhet om västmakternas ståndpunkter. Handelsministerns tal om dollarimperialism markerar här bottenivån. Likheter med det uppträdande som kännetecknade en stor del av pres-

sen i förhållande till Tyskland för fem eller tio år sedan är så slående att läsaren tycker sig upprepa en gammal upplevelse.

Mest belysande är likväl kritiken av de tidningar som för en fri och öppen debatt. Särskilt har Dagens Nyheter blivit utsatt för angrepp. I denna tidning har ostridiga fakta gång efter annan påpekats; den skyggar icke för att omtala att Ryssland är en diktatur, att de sociala och ekonomiska olikheterna i detta land är ofantliga, att Ryssland erövrat vissa länder, att den ryska politiken i fredsfrågan burit förhållningens stämpel. Dessa uttalanden ges aldrig en grov och kränkande form; de åtföljs av förklarings om nödvändigheten av internationellt samförstånd i uppjörelsens tecken. Det är betecknande att i angreppen mot Dagens Nyheter — och andra tidningar med vilja till öppen debatt — tidningens uttalanden nästan aldrig direkt kritiserats. Anklagelserna ges i stället den allmänna möjliga form; det talas om risken att störa vårt goda förhållande till den mäktige grannen i öster, om ryssfientlighet, krigshets och ilvilja. Vad som besvärar är uppenbarligen själva öppenheten, själva förhållandet att ovedersägliga fakta omtalas. Det pinar de grå katterna att mörkret bryts, att någon påvisar att de är grå.

De från regeringshåll uppmunttrade försöken att bevara halvdunklet från krigsåren är farliga främst ur två synpunkter. De berövar den svenska allmänheten den upplysning den har rätt att fordra av press och offentlig debatt. Efter hand uppstår härigenom en oklarhet, en förvirring, en andlig slapphet, som kan förbereda frihetens undergång. Vad som från början är taktik och be-

räkning blir vana och karaktär; den fria och öppna debatten ter sig icke längre som värdet framför andra. Dessa försök medför också att utlandet bibringas en skev bild av svensk mentalitet och svensk opinion. Man förledes att tro, liksom man gjorde under kriget, att undfallenheten, anpassningsviljan, den moraliska fegheten är våra utmärkande drag. Så illa är det inte, och pressen sviker sin plikt om den ger världen en karikatyr av vårt folk.